

ДЕЯКІ ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВЧОМУ ЗАКРІПЛЕННІ СПЕЦИФІЧНИХ ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРЬСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Т. В. Степанова

Ці тези присвячено висвітленню прогалин щодо закріплення на законодавчому рівні принципів арбітрування та досудового врегулювання спорів, що властиві господарському процесу.

Виникнувши на основі нових поглядів на роль і значення судової влади в суспільстві, принципи стають важливими передумовами розвитку і вдосконалення господарського процесуального законодавства в напрямі, що забезпечує належний захист господарськими судами прав організацій незалежно від форм власності і громадян - підприємців. У пізнавальних цілях в юридичній науці прийнято виявляти склад принципів кожної галузі права, в тому числі і господарського процесуального права. Термін "склад" вживається для позначення переліку предметів, речей, явищ. У науці господарського процесу цим терміном означається властива для господарського процесуального права сукупність всіх принципів, їх кількісний обсяг, перелік.

Господарський процес має тенденцію зближення його процесуальної форми з цивільним процесом, оскільки і ті, і інші суди відправляють правосуддя. Тому склад принципів господарського і цивільного процесів аналогічний. Однак це не означає, що повністю співпадає зміст кожного принципу, їх вияв в процесі захисту, права і гарантії. Треба помітити, що до перетворення системи арбітражів в господарські суди автори-юристи, що досліджували проблему принципів арбітражного процесу, включали до складу принципів такі правові явища, які "зникли" і не мають місця в сучасних умовах функціонування арбітражної судової системи. Але всі доповнення і зміни, які вносяться до господарського процесуального законодавства, формулюються передусім, виходячи з принципів даної галузі.

Величезне значення принципів в практичній судовій правозастосовчій діяльності. Передусім всі принципи господарського процесуального права - вельми важливі гарантії правосуддя по економічних і господарських спорах. При розгляді економічних і господарських спорів суд керується не тільки конкретними господарськими принципами, нормами, але і насамперед - принципами процесуального права. У світлі принципів здійснюється тлумачення всіх норм господарського процесуального права, що дозволяє суду пізнати дійсне значення цих норм і правильно їх застосувати, а в кінцевому результаті - винести законне, обгрунтоване і справедливе рішення. Саме тому необхідно детальніше дослідити деякі специфічні принципи господарського судочинства - принцип арбітрування та принцип досудового врегулювання спору. На жаль, останні дослідження з цього приводу датуються 2000 роком (Д. Притика, М. Тітов, В. Щербина).

Так, лише для господарського процесу характерний *принцип арбітрування*.

Господарський суд сприяє досягненню угоди між сторонами. Умови угоди викладаються в адресованій господарському суду письмовій заяві, підписаній представниками сторін. Господарський суд приймає рішення відповідно до цієї угоди, якщо угода між сторонами не суперечить матеріалам справи. Якщо вона суперечить діючому законодавству або порушує чий-небудь права і охоронювані законом інтереси, господарський суд повинен відмовити в затвердженні своїм рішенням такої угоди, про що виноситься відповідна ухвала.

Застосування методу арбітрування в господарському процесі дозволяє найбільш правильно вирішити спір, виключає можливість виникнення інших подібних спорів. Представники сторін (якими найчастіше є самі керівники юридичних осіб) виявляють в процесі арбітрування причини спорів, а також недоліки в роботі підприємств, організацій, вживають заходів до їх усунення.

Але останнім часом перемагає точка зору, згідно з якою сучасний господарський процес побудований на принципі змагальності, тобто відстоюванні кожною стороною своїх інтересів в суді.

Тому, на думку деяких авторів, принцип арбітрування втратив своє значення, оскільки важко знайти солідарність інтересів за наявності жорсткої конкуренції. У зв'язку з цим в ході реформи 2001 року даний принцип був виключений з ГПК України, що не можна визнати доречним.

Ефективність існування інституту *доарбітражного врегулювання спорів* доведена ще за часів існування Державного арбітражу СРСР - тоді близько двох третин усіх господарських спорів вирішувалася саме шляхом доарбітражного їх урегулювання. Для з'ясування реального стану речей у цій сфері правовідносин арбітражним судом Харківської області у 2000 році було проведено узагальнення практики застосування підприємствами та організаціями області доарбітражного порядку врегулювання господарських спорів шляхом опитування суб'єктів господарського обігу області. За аналізом отриманих у результаті опитування підприємств - респондентів даних було доведено, що майже половина (в середньому - 48 %) господарських спорів вирішується в позасудовому порядку, без винесення конфлікту, що виник між контрагентами, на розгляд арбітражного суду [1, 147]. На жаль, Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо досудового врегулювання спорів” від 23 червня 2005 року №2705-IV було скасовано обов'язковість застосування досудового (претензійного) порядку розгляду господарських спорів.

Не заперечуючи в цілому проти означених змін, слід зауважити на залишенні даного принципу як специфічного принципу господарського судочинства з поширенням інформації про можливість претензійного порядку врегулювання спорів серед суб'єктів господарювання. Застосування означеного порядку призведе до спрощення та прискорення розгляду господарських справ, розвантаженню господарських судів та досягненню консенсусу між суб'єктами господарювання без звернення до судових органів.

Література

1. Тітов М. І. До питання про необхідність прийняття Господарського процесуального кодексу України // Вісник господарського судочинства. - 2001. - № 1. - С. 140-149.